

Lokalni javni emiter

Radio Televizija Budva d.o.o.

***PROGRAMSKI PRINCIPI I
PROFESIONALNI STANDARDI***

Radio Televizija Budva je slobodan, nezavisni i profesionalni medij.

Radio televizija Budva ima za cilj da zadovolji potrebe građanstva Budve za kvalitetnim informativnim, obrazovnim, kulturno-umjetničkim i zabavnim programima.

Radio televizija Budva preuzima pred javnošću odgovornost da proizvodi i emituje program u skladu sa najvišim opštim standardima i vrijednostima demokratskog društva, naročito u pogledu raznovrsnosti, kvaliteta sadržaja i uredničkog integriteta.

OBAVEZE RTB BUDVA KAO JAVNOG EMITERA

RTB kao javni medijski servis građana, obezbeđuje informisanje građana na nivou standarda koji su sadržani u međunarodnim dokumentima o javnom elektronskom emitovanju.

RTB ima obavezu da informiše, edukuje i zabavi građanstvo. Za svoj rad odgovara javnosti.

Ostvarivanje uloge RTB zasniva se na opštim principima javnog servisa kao što su univerzalnost, raznolikost, nezavisnost i prepoznatljivost.

Radio Televizija Budva kao javni emiter opštine Budva mora da bude dostupan sveukupnom građanstvu. Obraća se cjelokupnom stanovništvu, bez obzira na društveni položaj ili prihode. Univerzalna dostupnost podrazumjeva da slušaoci i gledaoci mogu ne samo da primaju programe u podjednakoj mjeri na cijeloj teritoriji koju pokriva signal RTB, već da mogu da ih prate i razumiju. RTB Budva će obezbjeđivati vijesti i o međunarodnim zbivanjima, kao i kvalitetne programe koje svijet nudi, poštujući principe otvorenog društva po kojima su građani Crne Gore građani Evrope i svijeta.

Radio Televizija Budva kao javni emiter, održavaće puni spektar javnih interesa nudeći raznovrsnost programskih sadržaja i žanrova.

Radio Televizija Budva kao javni emiter predstavlja javnu formu na kojoj se ideje izražavaju slobodno, gdje cirkulišu informacije, mišljenja i kritike.

Radio Televizija Budva teži da slušaocima i gledaocima bude prepoznatljiva po kvalitetu i osobenom karakteru svojih programa, po originalnom pristupu, svestranosti žanrova, programskih inovacijama i afirmisanjem vrhunskih standarda u audio-vizuelnoj produkciji.

Radio Televizija Budva samostalno proizvodi, uređuje i emituje programe nezavisno od političkih, ekonomskih i drugih centara moći

CILJEVI RTB BUDVA

RTB izlazi u susret zahtjevima i interesima slušalaca i gledalaca, u skladu sa medijskim zakonima Crne Gore, Odlukom o osnivanju i Statutom lokalnog javnog emitera RTB Budva. Ciljevi programa RTB Budva su:

- a.) Da bude javni servis za informacije, edukaciju, kulturu, umjetnost, zabavu i sport;*
- b.) Da stimuliše, održava i afirmiše raznolikost i bogatstvo životne i kulturne stvarnosti Budve*
- c.) Da pravovremeno, sveobuhvatno, objektivno, uravnoteženo i vjerodostojno obrađuje događaje u RTB regionu i šire, podržavajući fer i konstruktivan dijalog.*
- d.) Da sadrži obrazovne programe uključujući i opšte i specijalističke sadržaje;*
- e.) Da uključuje visok standard programa za djecu i mlade;*
- f.) Da sadrži proporcionalan spektar programa za pripadnike nacionalnih i etničkih zajednica u Budvi.*

PROFESIONALNI STANDARDI

Informativni programi i svi drugi programi RTB pridržavaju se sljedećih profesionalnih standarda:

Tačnost

Prenesena poruka mora da reflektuje tačne činjenice i ne smije navoditi na pogrešan zaključak. U prilogima koji prikazuje stvarne osobe moraju se izbjegavati tehnike virtuelne stvarnosti, osim u slučajevima kada je to u službi poruke ili zaštite ličnih interesa, i kada je to na odgovarajući način označeno.

Objektivnost

Izveštavanje ne smije da sadrži vrijednosne kvalifikacije od strane autora. Činjenice i stavovi moraju biti predstavljeni ravnopravno, a izveštavanje mora nepristrasno uzeti u obzir sve osobe, institucije, događaje, relevantne za temu.

Objektivnost u informativnim programima ne obezbjeđuje se samo ravnotežom suprotstavljenih stavova, već i kompletnim predstavljenim okolnosti koje su dovele do tih stavova.

Pri izveštavanju treba izbjegavati sve što izaziva razumnu sumnju u objektivnost novinara ili javnog emitera, i što bi moglo stvoriti predstavu da su oni izloženi pritisku ideološke, političke, finansijske, vjerske ili kulturne prirode.

Reporter može da izrazi profesionalni, novinarski sud zasnovan na relevantnim činjenicama, ali ne i lično mišljenje koje je posljedica jednostranih stavova vezanih za određena pitanja.

Kreatori radio i televizijskih programa krše profesionalne standarde ako kriju, zanemaruju, ili u neadekvatan kontekst plasiraju informacije sa kojima se lično ne slažu.

Cenzura

Prema Ustavu Crne Gore, koji pruža pravo na slobodno i nezavisno informisanje, svaka vrsta cenzure je nezakonita i neetička.

Urednici i novinari RTB ne smiju podleći nikakvoj vrsti pritiska, direktnog niti indirektnog, da se njihovi programi cenzurišu. Razne forme konformističke autocenzure, nespojive su sa nezavisnim novinarstvom.

Provjeravanje činjenica

Novinari i urednici RTB su dužni da prije emitovanja provjere sve činjenice. Ukoliko provjera nije moguća, mora se precizno navesti izvor. U slučajevima od posebnog interesa za javnost, može se garantovati anonimnost izvoru u zamjenu za bitnu informaciju. Identitet ovakvog izvora mora biti poznat nadležnim urednicima programa, a njegov kredibilitet provjeren. Posebno je nužan oprez i provjera podataka prilikom korišćenja neautorizovanih izvora sa Interneta, jer on omogućava neograničen pristup i neselektivno korišćenje podataka što može dovesti do dezinformisanja javnosti. Ukoliko se neautorizovan izvor sa Interneta ipak koristi, treba da bude jasno označen kao takav.

Kredibilitet

Novinari i drugi autori programa RTB moraju biti nezavisni u radu i zadržati autonomiju novinarske i svih ostalih profesija koje pomažu u formiranju sadržaja radio i televizijskih programa.

Informativni programi moraju tačno da prenose događaje, podatke i izjave omogućavajući gledaocima i slušaocima da sami formiraju stavove. Novinari i urednici su odgovorni ne samo za ono što objave već i za ono što prećute a od interesa je za javnost.

RTB neće emitovati programe koji sadrže i promovišu poruke mržnje, podstiču na mržnju ili predrasude prema pojedincu, grupi ili zajednici.

Za sticanje i očuvanje kredibiliteta posebno je važno da se u programima jasno razgraniči razlika između novinarskih priloga i reklame, i da se izbjegne zamagljivanje granice između njih.

Obavezna je distanca u odnosu na informacija koje plasiraju agencije za odnose s javnošću, koje stvaraju imidž i reputaciju određenim ličnostima za novac.

Pravo na odgovor i ispravku

RTB neće oklijevati da prizna materijalnu grešku ako se utvrdi da je do nje došlo. Greške moraju biti jasno, tačno i blagovremeno korigovane. Ispravka mora biti blagovremeno objavljena i ne može u značajnoj mjeri prevazići dužinu prvobitnog netačnog emitovanja.

Javnost rada

Novinarski rad je javan i novinari RTB su obavezni da kategorično odbiju svaki pokušaj bilo koje institucije ili pojedinca da ograniči pristup informacijama ili ga koriste za interese koji nisu u skladu sa principima slobode i nezavisnosti novinarske profesije.

Pravednost

Ne smatra se da su bilo koja vijest ili programski sadržaj pravedni ako:

- a.) ne uključuju sve relevantne činjenice;*
- b.) uključuju beznačajne činjenice a zanemaruju važne;*
- c.) navode gledaoce i slušaoce na pogrešan zaključak;*
- d.) reporteri koriste izraze ili šeme koji otkrivaju njihovu pristrasnost.*

Jezik

RTB kao javni emiter mora posebno obratiti pažnju na jezik kao ustavnu kategoriju.

Jezik mora biti jasan i jednostavan, izbjegavati preuveličavanja i dvosmislenost. Spikeri i voditelji programa, kao i novinari (i svi drugi zaposleni ili slobodni autori programa) obavezni su da u svim programima uključujući programe nacionalnih i etničkih zajednica koriste standardni jezik.

U programima RTB nije dozvoljeno korišćenje vulgarnih izraza niti korišćenje jezika koji nije u skladu sa važećim društvenim normama.

Promocija jezika, kulture i umjetnosti

RTB afirmiše crnogorski nacionalni i kulturni identitet i jezik, promovise vrijednosti crnogorskog multikulturnog društva u svoj njegovoj raznolikosti, kao i kulturno istorijske vrijednosti i nasljeđe Budve.

RTB emituje, podstiče i afirmiše multikulturno stvaralaštvo Budve i Crne Gore i sama mu doprinosi vlastitom produkcijom.

RTB ima obavezu da njeguje i afirmiše jezik kao ustavnu kategoriju u govornoj (sinhronizacija) i štampanoj (titlovanje) formi.

Obezbjedivanjem da građanstvo ima uvid u najbolja ostvarenja u regionu, Evropi i šire, uz adekvatan procenat nezavisne rtv produkcije, RTB teži da daje pečat crnogorskoj kulturnoj sceni svojstveno kreativnosti medija javnog emitera. RTB razvija partnerski odnos sa kulturnim institucijama (državnim i drugim) u Crnoj Gori i šire.

Pristup javnosti važnim događajima

RTB će u skladu sa tehničkim mogućnostima izvještavati uživo o događajima od javnog interesa iz društvenog, ekonomskog, političkog, kulturnog i sportskog života (festivali, sportska takmičenja, debate u parlamentu opštine Budva, i dr.)

Spektar tema

U programima RTB mora se obezbjediti odgovarajuća ravnoteža između međunarodnih, nacionalnih, regionalnih i lokalnih vijesti, pri čemu je težište orjentisano na vijesti koje se tiču stanovnika Budve.

Značajno je da novinari i drugi autori programa RTB istražuju i predstavljaju pozitivne kao i negativne događaje, ličnosti i društvene pojave, iako oni možda neće privući opštu pažnju.

Uravnoteženost izvještavanja

Programi RTB koji se bave pitanjima od javnog interesa koja izazivaju različite stavove u javnosti moraju adekvatno i jednako predstaviti različite tačke gledišta. To podrazumjeva nepristrasnost i razumno procjenjivanje težine određenih stavova i mišljenja, njihov značaj ili potencijalni značaj.

Kad god je to moguće, novinari moraju da pronađu predstavnike svih uključenih strana i obezbijede u programu sve relevantne stavove, ukoliko je to nemoguće, oni o tome jasno i direktno moraju obavijestiti javnost.

Novinari i urednici moraju biti svjesni neophodnosti ravnoteže u tretiranju spornih pitanja. Profesionalni je standard RTB da se o kontroverznim temama obezbijedi i neutralno, ekspertsko mišljenje.

Suprotstavljena mišljenja o kontroverznim događajima, temama i pojavama prezentiraju se u istom prilogu ili emisiji, odnosno u narednoj emisiji koja čini dio iste serije emisija.

Uravnoteženost u informisanju u dramama i dokumentarcima.

Kada se u dramu na realističan način opisuju živi ljudi ili savremene situacije na kontroverzan način, ona ima obavezu da bude tačna i pravedna u odnosu na najznačajnije činjenje.

Treba napraviti jasnu razliku između drama zasnovanih na činjenicama ili stvarnim likovima, i dramatizovanih dokumentaraca koji imaju za cilj rekonstrukciju stvarnih događaja. Publici mora biti jasno da li gledaju činjenice ili fikciju.

Izvjestavanje o radu

Radio Televizija Budva će sveobuhvatno pratiti aktivnosti SO Budva.

Izveštaji o radu SO Budva u programima RTB moraju dati nepristrasnu sliku aktivnosti Skupštine.

To znači da su obavezni da predstave čitav spektar stavova o određenom pitanju na izbalansiran način.

Novinar mora u izvještaju da informiše javnost o raspravi Skupštine za i protiv određenog pitanja. I kada je rasprava zaključena, a i dalje izaziva kontradiktorne stavove, RTB je obavezna da ih prezentira, sve dok, po njenom sudu, svi relevantni stavovi ne budu predstavljeni.

Prilikom montaže govora iz Skupštine mora se jasno pokazati kada su korišćena dva dijela govora pauzom ili objašnjenjem novinara kojim se daje do znanja da ova dva dijela nisu u kontinuitetu. Prilikom montaže nedopustiv je svaki oblik manipulacije.

Izjave date u Skupštini imaju imunitet prilikom izvještavanja, što pruža RTB odbranu od optužbi za klevetu.

Zbog izuzetnog značaja određenih sjednica Skupštine za javnost, Radio Budva će u skladu sa tehničkim mogućnostima direktno prenositi skupštinska zasijedanja kada je na dnevnom redu:

- *Imenovanje gradonačelnika*
- *Konstituisanje Skupštine i izbor predsjednika Skupštine*
- *Izbor i razrješenje sekretarijata*
- *Rasprava o povjerenju gradonačelnika*
- *Usvajanje prostornog plana, budžeta i završnog računa opštine*
- *Svečane sjednice Skupštine opštine*

U skladu sa uređivačkom politikom, uređivačka tijela donose odluku o prenosu ostalih sjednica Skupštine Opštine.

Izvjestavanje o političkim partijama

Radio Televizija Budva izvještava o svakodnevnim aktivnostima političkih partija, pri čemu je njen zadatak kao javnog emitera da ima nepristrasan stav prema svim partijama.

U programima RTB nije dozvoljena politička propaganda, osim u vrijeme predizborne kampanje.

Prisustvo neke političke partije u emisijama RTB zavisi od njene aktivnosti. Konferencije za novinare nijesu jedino mjerilo stranačkih aktivnosti. RTB nije obavezna, osim za vrijeme predizbornih kampanja, da unaprijed obezbijedi političkim partijama jednako vrijeme u programima. Urednici su dužni da u određenom vremenskom periodu na odgovarajući način obezbijede predstavnicima svih parlamentarnih stranaka da prezentiraju stavove o aktuelnim temama. Kada pozvani učesnik odbije učešće ili nije u mogućnosti da prisustvuje, RTB treba da nastoji da obezbijedi odgovarajuću zamjenu kako bi mogla predstaviti različite stavove. Ukoliko to može prouzrokovati nejednakost i neuravnoteženost programa neophodno je odložiti emisiju.

U slučaju emitovanja dužih razgovora sa gradonačelnikom o aktuelnim pitanjima, neophodno je obezbijediti sličnu priliku za emitovanje stavova opozicionih partija. Ukoliko opoziciju čini više od dvije stranke, emitovanje ne smije da traje više od jedne i po dužine priloga sa gradonačelnikom. Program mora biti emitovan u ekvivalentnoj emisiji, ako je moguće odmah poslije pojavljivanja gradonačelnika ili u sljedećoj emisiji istog serijala.

Predizborne kampanje

Savjet RTB donijeće posebna pravila o političkoj propagandi za vrijeme predizborne kampanje.

Odnosi sa organima lokalne uprave

Iako je osnovana od strane Opštine Budva RTB je nezavisan i autonoman javni emiter. Uređivački timovi i novinari saraduju sa državnim organima na ravnopravnoj osnovi i ne primaju niti izvršavaju naređenja.

Programi RTB pružaju integralne i detaljne izvještaje o radu gradonačelnika i opštinskih organa i tačno i detaljno prenose stavove opozicije i predstavnika građanskog sektora.

Urednici i novinari treba da zadrže profesionalnu distancu od svih instrumenata vlasti, jer u suprotnom mogu ugroziti integritet RTB.

Zakonske odredbe o državnim i vojnim tajnama nameću obavezu da funkcioneri i institucije čuvaju takva dokumenta. Vojna ili zvanična tajna može u određenim slučajevima služiti kao paravan za interese pojedinaca, grupa ili službi koje žele da sakriju značajne činjenice ili nelegalne radnje od javnosti. O objavljivanju takvih dokumenata i činjenica odlučuje direktor RTB.

Odnosi sa vojskom

Prilikom izvještavanja o vojnim pitanjima, uređivački timovi RTB poštuju demokratski princip da se vojska nalazi pod civilnom upravom

Odnosi sa policijom

RTB pomaže javnosti emitujući poruke policije i upozorenja u vezi sa problemima u saobraćaju i hitnim slučajevima. Informativni program prenijeće apel policije za informacije o ozbiljnom zločinu.

Informativni program objektivno prati ulogu policije, kao i svih državnih organa. Praćenje policije na određenim operativnim dužnostima urednici i novinari moraju razmotriti kroz prednosti i mane prihvatanja takvih poziva s obzirom na to da postoji korist za javnost da vidi sprovođenje operacija, ali postoje i rizici.

STANDARDI PRODUKCIJE

Prikupljanje informacija

Ankete

Anketiranje i rezultati anketiranja treba da su u skladu sa profesionalnim standardima tačnosti, nepristrasnosti i vjerodostojnosti. Ankete ne sprovode novinari i redakcije RTB već se povjeravaju drugim institucijama i ekspertima kompetentnim i ovlašćenim da sprovode ankete zasnovane na provjerenim metodama i prihvaćenim standardima. Sve inicijative za anketiranje mora unaprijed odobriti glavni urednik programa.

Emitovanje rezultata anketa

Prije emitovanja rezultata bilo koje ankete, od novinara se očekuje da:

- a.) prikupi sve neophodne informacije o korišćenim metodama, kao i glavne rezultate ankete;*
- b.) uporedi interpretaciju rezultata autora studije sa mišljenjem drugih eksperata iz te oblasti;*
- c.) utvrdi validnost korišćenih metoda i interpretacija rezultata.*

Prilikom emitovanja rezultata ankete, novinar mora:

- a.) *dati prednost činjenicama u odnosu na interpretaciju tih činjenica;*
- b.) *objaviti ime osobe ili organizacije koja je sprovela anketu, i kada je to relevantno, političko opredjeljenje, naziv sponzora, populaciju obuhvaćenu anketom, veličinu uzorka, period anketiranja, odnos odgovora i marginu greške.*

Detaljni podaci su dostupni na internet stranicama RTB.

Nenaučne ankete

Ankete koje nisu sprovedene u skladu sa priznatim standardima ne pružaju validne rezultate niti su izvor pouzdanih informacija.

Posebnu pažnju treba obratiti prilikom prezentacije, bilo u direktnom prenosu ili prethodno snimljene, na izjave prikupljene u razgovorima sa slučajno odabranim osobama ili publikom u kontakt programima. Komentari prikupljeni na ovaj način moraju biti predstavljeni smo u svrhu ilustrovanja spektra i vrste javnog mjenja. Ne smije se nagovijestiti da takva mišljenja o određenom pitanju odražavaju rasprostranjenost ili težinu mišljenja u zajednici. U slučajevima ad hoc anketiranja građana o protivrečnim društvenim temama, neophodno je ispoljiti visoku dozu opreza i izbjeći mogućnost manipulisanja.

Telefonsko glasanje

U svojim informativnim programima, RTB ne praktikuje telefonsko glasanje niti emituje rezultate takvih glasanja. Izuzeci su neki zabavni programi gdje je telefonsko glasanje u skladu sa metodologijom međunarodnih i drugih takmičenja i gdje nedostatak pouzdanosti i kredibiliteta telefonskog glasanja ima protivtežu u drugim metodama glasanja i evaluacije takmčara ili učesnika.

Kontakt programi

U kontakt programima koji se emituju uživo producenti moraju biti u pripravnosti zbog mogućnosti da oni koji se uključe u program prekrše zakon ili opšteprihvaćene norme ukusa, pristojnosti ili izražavanja.

Oni koji se uključuju u program moraju biti predstavljeni imenom i prezimenom, što je naročito važno u programima koji se bave političkim temama (glasanjem o ličnostima i izjavama, itd.). Predstavljanje imenom i prezimenom nije obavezno u takozvanim savjetodavnim programima (programima koji se bave zdravstvom, poljoprivredom, itd.).

Privatnost i prikupljanje informacija

Privatnost nasuprot javnog života

Privatnost pojedinca u okviru programa RTB u ovom smislu podrazumijeva privatni život za razliku od njegovog javnog života. Može se desiti da novinari povremeno narušavaju privatan život pojedinca. To je dozvoljeno samo u slučajevima kada privatni život pojedinca utiče ili postane dio njegovog javnog života ili postane predmet opravdanog interesovanja javnosti. Postoje brojne situacije u kojima pojedinci ne mogu ili ne treba da budu identifikovani. U ovim slučajevima, ne smiju biti korišćene fotografije ili detalji koji bi mogli nagovijestiti identitet pojedinca.

Opšteprihvaćen je profesionalni standard da je pravo na privatnost obrnuto srazmjerno značaju javne funkcije koju pojedinac obavlja. I kada lični život javnih ličnosti postane opravdan predmet istrage, oni nijesu lišeni svih prava na privatnost. Od suštinskog je značaja da se poštuje pravo ljudi na dostojanstvo a da se istražuju i utvrđuju relevantne činjenice za javnost.

Identitet osumnjičenog

Prilikom izvještavanja o osobama koje se nalaze pod istragom policije, treba pažljivo razmotriti da li je važniji interes javnosti ili zaštita pojedinca. U slučajevima kada se informacijom koju da policija ili drugi istražni organi otkrije identitet osumnjičenog (npr. njegovi inicijali, itd.) u tolikoj mjeri da ga nije potrebno prikrivati u izvještaju, njegovo ime ili identitet može biti naveden, uz prethodno odobrenje direktora.

Identitet optuženog

Optuženi u sudskim postupcima ne prikazuju se u ponižavajućim okolnostima. Pri otkrivanju identiteta osobe optužene za krivično djelo, emituje se samo dio sudskog procesa, imajući u vidu da između optužbe i suđenja može proći dug vremenski period i s obzirom na to da posljedice mogu biti štetne po nevinu osobu. Kada se u programu RTB okrija identitet osobe optužene za krivično djelo, mora uslijediti izvještaj od jednakog značaja o sudskoj presudi.

Identitet žrtava zločina

RTB imaj posebnu obavezu da u svojim programima nikada ne nanese nepotrebnu bol žrtvama i, po pravilu ne objavljuje njihov identitet.

Izuzetak mogu biti slučajevi:

- a.) kada žrtva pristane na otkrivanje identiteta (pismeno ili preko snimka);*
- b.) kada žrtva dobrovoljno ustupi svoju priču za emitovanje;*
- c.) kada u izuzetnim slučajevima preovlada interes javnosti.*

Kada, bez odgovarajućeg zakonskog procesa, navodna žrtva optuži nekoga za zločin, RTB ne garantuje anonimnost. Prenošnje optužbi zavisi od detaljne provjere kredibiliteta osobe od strane uređivačkog tima i pravnog odjeljenja, kao i dokaza koje ona iznosi i rizika od tužbe zbog klevete.

Ni pod kojim okolnostima, osim u slučaju smrti žrtve, RTB neće otkriti identitet maloljetne žrtve zločina.

Zaštita izvora informacija

Informacija dobijena od izvora koji ne želi da bude identifikovan u javnosti može se koristiti ukoliko je izvor poznat novinaru i ako uživa prima facie kredibilitet.

Da bi se izbjegla mogućnost manipulacije objavljivanjem netačnih ili neobjektivnih informacija, novinar mora pažljivo provjeriti pouzdanost izvora i doći do dokaza koji potvrđuju informaciju iz najmanje dva druga odgovarajuća izvora.

Otkrivanje izvora nadležnom uredniku ne treba miješati sa javnim otkrivanjem izvora. Urednik programa mora da tretira takvu informaciju sa apsolutnom povjerljivošću. Kada urednik programa smatra da nedostaju određeni elementi koji omogućavaju utvrđivanje kredibiliteta i tačnosti, ima pravo da odbije emitovanje takvog izvještaja.

Zaštita izvora informacija moralno je pravo profesije, koja poput medicinske ili pravne profesije, ima određena prava i mora se pridržavati određenih obaveza. Novinar i urednik moraju znati

razloge zbog kojih izvor želi da ostane anonimn. Dužni su da razjasne sve uslove koji se tiču bilo kakvog obećanja koje se daje u zamjenu za informaciju. Novinar ne može garantovati zaštitu izvora informacija ako bi time bila ugrožena bezbjednost građana ili štice kriminalne radnje.

U tom slučaju, RTB neće savjetovati zaposlenom da odbije da se povinuje zahtjevu suda.

Anonimni učesnici programa

Tačnost i integritet u novinarstvu zahtijevaju da identitet intervjuisane osobe bude poznat publici.

Slučajevi u kojima je dozvoljen anonimni učesnik intervjua zahtijevaju prethodno odobrenje odgovornog urednika informativnog programa.

Odbijanje učešća u programu

Svako ima pravo da odbije učešće u programu. Kada publika može s pravom postaviti pitanje zašto određeni pojedinac nije zastupljen, potrebno je dati tačno objašnjenje.

Zabrane

Urednici i novinari RTB dužni su da poštuju emitovanja određenog materijala. To ih ne spriječava da pokušaju ubjediti izvor informacija da povuče ili promjeni svoju zabranu. Ukoliko drugi mediji prekrše zabranu, RTB će u svakom pojedinačnom slučaju razmotriti opravdanost tog postupka.

Vijesti i izvještaji

Vijesti i izvještaji moraju biti jasni, vjerodostojni i otvoreni za provjeru. Ne smiju da uključuju elemente komentara. RTB neće emitovati takozvane komentarisane vijesti i izvještaje. Sve prenesene činjenice moraju biti provjerene, kada provjera nije moguća, moramo jasno navesti izvor.

Intervjui

Autor intervjua mora prije intervjua da obavijesti osobu koju intervjuje o svrsi u koju će intervju biti korišćen. Prilikom korišćenja intervjua, RTB se mora ponašati u skladu sa uslovima dogovorenim prije intervjua.

Kada se obavlja intervju sa dvije ili više osoba pojedinačno za isti program ili serijal programa, nijednom od učesnika se ne smije dozvoliti da čuje stavove drugih učesnika.

Kada je intervju snimljen za kasniju montažu, treba imati fer tretman prema intervjuisanim osobama. To podrazumjeva da budu informisane o tome da će njihov prilog biti naknadno montiran.

Intervjuisanoj osobi od koje se traži da odgovori na detaljnu kritiku treba pružiti priliku da u potpunosti odgovori na sve glavne tačke kritike. Biranje samo slabijih odgovora intervjuisane osobe u odnosu na efektivno demantovanje nije fer.

Treba biti oprezan sa pristankom da se intervju koji će biti snimljeni tretiraju kao intervju „uživo“.

Telefonski intervjui

Osoba od koje se traži intervju telefonom mora biti obaviještena o svrsi intervjua imora se dobiti njeno odobrenje prije emitovanja intervjua.

Kada se telefonski intervjui koriste za konsekutivno intervjuisanje suprotstavljenih strana, prvi učesnik mora biti informisan o prisustvu drugog prije početka intervjua. Kada je tema kontroverzno pitanje, obavezna je ravnoteža.

Komentar

Zadatak je RTB da informiše građanstvo što je detaljnije moguće na nepristrasan način o događajima od nacionalnog i međunarodnog značaja. Novinari ni u kom slučaju ne smiju koristiti samo one činjenice koje odgovaraju njihovom ličnom mišljenju.

Kada se emituje komentar, to mora biti jasno stavljeno do znanja publici. Komentari moraju uključivati sve glavne tačke gledišta na određena pitanja.

Plaćanje

RTB ima opšte pravilo da ne plaća izvorima informacija.

Ukoliko je u izuzetnim slučajevima zbog javnog interesa potrebno razmotriti plaćanje izvorima informacija nužno je odobrenje direktora. Činjenica da je došlo do takvog plaćanja mora se emitovati.

RTB neće vršiti bilo kakve isplate zaposlenima u državnim institucijama (poslanicama, odbornicima, ministrima, vladinim i partijskim funkcionerima) kao izvorima informacija.

Izveštavanje o izuzetnim događajima

Izveštavanje o demonstracijama

Prilikom izveštavanja, novinari RTB dužni su da se pridržavaju sljedećih standarda:

- a.) *Novinari treba da saznaju identitet organizatora, svrhu demonstracija i broj učesnika.*
- b.) *O odluci da se izveštava sa demonstracija ne treba obavještavati nikoga van RTB. Mogućnost izveštavanja može uticati na posjećenost i planove organizatora.*
- c.) *Novinari su dužni da održavaju distancu od organizatora i demonstranata.*
- d.) *Timovi koji izveštavaju treba da budu oprezni kada su u pitanju osobe ili grupe kojima je cilj da budu snimljene.*
- e.) *Timovi koji izveštavaju ne smiju prihvatati nikakve sugestije ili zahtjeve demonstranata koji bi mogli dovesti do insceniranja događaja.*
- f.) *Kada je planirani javni događaj prekinut demonstracijama, sam događaj treba da dobije zasluženu medijsku pažnju.*
- g.) *Odluka da se emituje izvještaj mora biti zasnovana na značaju događaja, protesta ili demonstracija.*

Građanski nemiri

Kada se planira izveštavanje o događajima prilikom kojih se može očekivati nasilje, treba preduzeti sve mjere predostrožnosti da se obezbijedi da prisustvo novinara, kamera ili mikrofona RTB ne predstavlja provokaciju. Ukoliko njihovo prisustvo očigledno izaziva potencijalno opasnu situaciju, oni treba da prestanu da koriste opremu za snimanje i, u nekim slučajevima, da je sklone.

Terorizam

Novinari RTB dužni su da objektivno izveštavaju o svim vidovima terorizma.

Novinari RTB moraju se postarati da bilo koja njihova aktivnost ne ugrozi živote talaca niti ometa napore nadležnih organa za oslobađanje talaca.

Kada izveštavaju o aktivnostima terorista, novinari i kamermani RTB treba da se pridržavaju sljedećih smjernica:

- a.) Svaku direktnu komunikaciju sa teroristima/osobama koje drže taoce koja sadrži informacije o trenutnim ili planiranim terorističkim akcijama treba odmah prenijeti direktoru RTB.
- b.) Neće se direktno prenositi izjave ili intervjui sa teroristom/osobom koja drži taoce bez odobrenja direktora ili glavnog urednika programa. Takvo odobrenje daće se samo u izuzetnim slučajevima.
- c.) Izjave ili zahtjevi terorista/osoba koje drže taoce spadaju u sastavni dio incidenta. U većini slučajeva treba ih emitovati u skraćenoj verziji da bi se izbjegla opasnost manipulacije.
- d.) Telefonski ili drugi kontakt sa taocima ili teroristima/osobama koje drže taoce treba ostvariti samo ako, po procjeni direktora RTB, ta aktivnost ne ometa komunikaciju nadležnih ograna niti još više ugrožava sigurnost talaca.
- e.) Reporter i producenti treba odmah da prenesu direktoru RTB svaki zahtjev nadležnih organa da se iz bezbjednosnih razloga odloži emitovanje određene informacije vezane za krizu ili istragu koje je u toku.

Izveštavanje o kriminalu i nezgodama

Prilikom izveštavanja o kriminalu i nezgodama, treba izbjegavati senzacionalizam. Treba nastojati da se izbjegne stvaranje neosnovane panike. Neophodno je objektivnim izveštavanjem obavještavati ljude o opasnosti od nasilnog kriminala. Prilikom izveštavanja o kriminalu, novinari RTB dužni su da tragaju za svim relevantnim činjenicama, uzimajući u obzir da pravo na informisanje ne treba da ugrozi pravo na privatnost i dostojanstvo pojedinaca.

Profesionalna sredstva

Tekst

Tekst treba da se fokusira na činjenice. Kada se izveštava o krivičnim djelima, možemo govoriti o osumnjičenima, ali ne i o kriminalcima. Primjenjuje se princip da je svako nevin dok ga sud ne proglasi krivim. Kada nije dostupna informacija iz zvaničnih izvora, novinari RTB dužni su navesti iz kojih su izvora dobili podatke.

Novinari RTB se u principu oslanjaju na nalaze istražnih organa, policije i stručnjaka.

Kada otkriju dvosmislenost, kontradikciju, obmanu, neaktivnost ili nekonzistentnost u zvaničnoj istrazi, mogu pokrenuti paralelno novinarsko istraživanje. O tome su dužni da obavijeste glavnog urednika programa.

I kada zvanični izvori objavljuju inicijale osumnjičenih, a radi se o javnim ličnostima (iz politike, sporta, estrade, itd.), može se objaviti puno ime uz prethodno odobrenje glavnog urednika programa. U tom slučaju treba uputiti na izvor.

Slika

Kada se snimaju i montiraju izveštaji o kriminalu, nije u skadu sa našim profesionalnim standardima da :

- a.) prikazujemo bespomoćne žrtve zločina, nezgode, krupni plan okrvavljenih lica, tijela, itd. Takve scene treba snimati iz daljine, tako da detalji koji bi mogli otkriti identitet žrtve ne budu prepoznatljivi.
- b.) Novinari i drugi stvaraoci programima RTB dužni su da se postaraju da asocijalno ili kriminalno ponašanje ne predstavljaju tako da mogu podsticati identifikaciju i podražavanje. Posebno treba biti oprezan u prezentiranju kriminalnih tehnika.

Prikrivene metode prikupljenja vijesti

Prikrivene metode prikupljanja vijesti treba primjenjivati samo poslije razmatranja njihove zakonitosti, pravednosti i narušavanja privatnosti. Ovaj način prikupljanja podataka praktikuje se jedino ako su u pitanju informacije od nespornog značaja za javnost a ne mogu se dobiti ni na koji drugi način.

Lažno predstavljanje

Prilikom prikupljanja informacija zaposleni u RTB ne smiju se služiti nečasnim metodama i nelegitimnim sredstvima. Zaposleni u RTB ne smiju se lažno predstavljati niti lažno prikazivati svoje namjere da bi došli do informacije.

Međutim, može biti slučajeva kada služi legitimnoj programskoj svrsi da novinar ne otkrije svoju profesiju, već da traži informacije kao običan građanin.

Do toga može doći, na primjer, prilikom ispitivanja načina obmanjivanja javnosti. Ukoliko se smatra važnim i u javnom interesu da se traži informacija, bez otkrivanja da će biti korišćena u novinarske svrhe, na mjestima gdje javnost obično nema pristup, mora se dobiti prethodno odobrenje direktora.

Skrivene kamere i mikrofoni

Kao opšte pravilo, novinari RTB ne mogu koristiti skrivene kamere i mikrofone za prikupljanje informacija.

U izuzetnim slučajevima dozvoljeno je korišćenje skrivenih uređaja za snimanje. Skriveno snimanje mora odobriti direktor. Odobrenje se može dati samo ako je dobijena informacija od nespornog interesa javnosti, ako je nezamjenljiva, i ne može se do nje doći na drugi način.

Laki zabavni i slični programi mogu sadržati ulične ankete ako ljudi koji se pojavljuju u ovim snimcima daju dozvolu prije emitovanja materijala.

Prikupljanje zvaničnih/povjerljivih informacija

Informacije koje iz vladinih institucija dođu do novinara nezvaničnim putem posebna su vrsta anonimnog informisanja koja se koristi kada određeni državni funkcioneri žele da obavijeste javnost o povjerljivim temama. Uvijek se mora pažljivo provjeriti kredibilitet i cilj takvih informacija.

Istraživačko novinarstvo

Od suštinskog je značaja da se programi RTB baziraju na skrupuloznom i iscrpnom istraživanju da bi bili u skladu sa principima tačnosti, integriteta, pravednosti i sveobuhvatnosti.

Novinari moraju da uzmu u obzir sve raspoložive dokaze i uključe spektar stavova vezanih za temu koja se obrađuje.

Neophodno je omogućiti svim stranama koje su direktno uključene da predstavljaju svoj stav. Kako bi se izbjegla mogućnost zloupotrebe plasiranjem netačnih ili neobjektivnih informacija, novinar mora pažljivo provjeriti pouzdanost izvora i prikupiti dokaze iz drugih izvora.

Obrada informacija

Voditelji i autori intervjua

Voditelji i autori intervjua moraju imati fer odnos prema svojim gostima. Oni ne treba da budu zahtijevni i kritični prema jednima, a pomirljivi i naklonjeni drugima.

Reporteri

Uloga reportera je da prenosi vijesti slušaocima i gledaocima, uz maksimalnu korektnost, tačnost i integritet.

Svrha smještanja u kontekst i obezbjeđivanja analize jeste u tome da se osigura da publika, koja se na novinarstvo oslanja kao na primarni izvor informisanja, dobije što jasnije objašnjenje o vijestima, ličnostima i problemima.

Gosti komentatori

RTB ne prihvata kao svoja mišljenja komentatora koje poziva da artikuliraju različite spektre mišljenja o aktuелnoj temi. RTB se trudi da obezbijedi predstavljanje širokog dijapazona mišljenja, posebno kada je riječ o kontroverzним temama. RTB dakle, pokušava da odabere komentatore sa referencama koje ih kvalifikuju da daju stručna mišljenja.

Svaki značajan aspekt komentatorove reputacije mora jasno biti naveden, kako bi publika bila u prilici da iz prave perspektive ocijeni njegovo gledište.

Montaža

Uprkos vremenskim ograničenjima koja nameću radio i televizijska produkcija, proces montaže mora da rezultira stvaranim reflektovanjem onoga što se prvobitno vidjelo i čulo.

Krajnji rezultat montaže jeste kompresija stvarnosti, dio stvarnosti, koji mora u jednakoj mjeri da reflektuje esencijalnu istinu.

Montaža intervjua

Prilikom montaže intervjua novinari i producenti se pridržavaju smjernica:

- a.) *pitanja i odgovore ne treba montirati tako da izmjene prvobitno značenje, ili iskrive smisao prvobitnog intervjua u cjelini.*
- b.) *Odgovori na pitanja dati u jednom kontekstu ne smiju biti montirani u drugom.*
- c.) *Odgovor na pitanje ne smije biti smješten u program i predstavljen kao odgovor na drugo pitanje.*
- d.) *U slučajevima kada proces montaže zahtijeva ponavljanje pitanja, reakcija i snimljenih podataka, priroda i namjera originalnog odgovora mora biti očuvana.*
- e.) *Slušaoci i gledaoci ne smiju biti zavedeni da pomisle da se među ljudima odvija diskusija, kada takva diskusija nije snimljena.*
- f.) *Radi pravednosti i profesionalizma, snimljeni intervjui ne smiju trpjeti dodavanja, izmjene, iskrivljavanja, ili potpuno nova pitanja koja postavlja novinar.*

Upotreba arhivskog materijala

Potrebno je obavijestiti kada su audio ili vizuelni materijali koji se prikazuju snimljeni mnogo ranije.

Ponovno prikazivanje intervjua ili dijela intervjua treba obaviti na takav način da se ne iskrivi kontekst originalnog intervjua.

Upotreba tehnologije u uređivačke svrhe

Specijalni efekti, uključujući zvučne efekte, treba da budu upotrebljavani s posebnom pažnjom kada je predstavljanje novinarskog materijala u pitanju. U rijetkim prilikama, kada se oni koriste, treba strogo prosuditi da ne dođe do iskrivljavanja stvarnosti i da se ne stekne utisak o uredničkom komentaru.

Kompozicija slika

Zbog dominantne sugestivne snage, snimci kamerom su presudni faktori u postizanju emocionalne i racionalne identifikacije, stvaranja utisaka, sudova i mišljenja. Dva su preovlađajuća pristupa kamere, subjektivni ili lični (u igranim programima) i objektivni ili izvještački (u informativnim programima).

Snimci u informativnom programu treba da reflektuju događaj ili aktivnost objektivno.

Jedini mogući elemenat fikcije je trajanje, kada stvarno trajanje događaja biva adaptirano prekidima i montažom, kako bi se smjestilo u odgovarajući vremenski okvir. Živi prenosi događaja i aktivnosti predstavljaju izuzetak.

Vizuelna sredstva dozvoljavaju nenamjerna ili namjerna odstupanja od realne slike događaja, okolnosti ili ličnosti.

Otud, treba da pažljivo osmotrimo pozicije i uglove kamere i postprodukcione izmjene koje uzrokuje primjena tehničkih sredstava.

Snimanje, odabir pozicija i uglova kamere

U informativno-dokumentarnim programima treba izbjegavati upotrebu donjih i gornjih rakursa kada se prikazuju ličnosti posebno iz javnog života.

Donji rakurs daje gledaocu utisak većeg pri prikazivanju osobe, dok gornji postiže upravo suprotan efekat.

Snimci koji otkrivaju privatan život i reakcije prikazanog pojedinca ili intimne detalje mogu biti upotrijebljeni jedino ukoliko se dobije odobrenje osobe koja je prikazana.

Korišćenje post-produkcione kompjuterske tehnologije

Korišćenje kompjuterske animacije i specijalnih efekata može kompromitovati autentičnost i integritet snimljenog materijala. U informativnim programima treba izbjegavati upotrebu efekata kao što su zaustavljanje kadra, usporavnje kretanja, dvostruko eksponiranje i drugih koji modifikuju prikazano, osim onda kada omogućuju dobijanje detaljnijih informacija o događaju, dešavnjima ili ličnosti.

Rekonstrukcija i simulacija događaja

Rekonstrukcija ili simulacija može biti najefektivnije sredstvo prenošenja nekih tipova informacija kao što su istraživanje prostora ili događaja koji situiraju neku nesreću.

Ukoliko je neki događaj, ili njegov dio, rekonstruisan ili simuliran u toku programa, ovo se mora na auditivan ili vizuelan način, predočiti publici.

Arhivski materijal

Etiketiranje arhivskog materijala

Arhivski materijala koji se koristi da ilustruje tematske događaje ili problematiku treba da bude jasno označen. Arhivski materijal ne bi trebalo koristiti u svrhu ilustrovanja događaja na načina koji bi naveo gledaoce i slušaoce da povjeruju da je to zapravo taj događaj.

Zloupotreba arhivskog materijala

Ukoliko to nije jasno iz konteksta izvještaja, upotreba arhivskog materijala mora biti etiketirana kao „arhivski materijal“ sa datumom snimanja.

Ne treba da upotrebljavamo arhivski materijal da ilustrujemo događaje na način koji bi mogao dovesti publiku do pogrešnih zaključaka:

- a.) *Arhivski materijal jednog događaja ne treba koristiti za ilustraciju drugog događaja.*
- b.) *Dramatizovani prikazi ili rekonstrukcije ne treba da budu predstavljani kao dokumentarni materijal. Dramatizovana scena kao sredstvo pripovijedanja u dokumentarnom filmu, zbog nedostatka autentičnog materijala mora biti jasno signalizirana publici.*
- c.) *Događaj može biti rekonstruisan sa prevashodnom svrhom prenosa stvarnih informacija a zbog nedostatka autentičnog materijala i to mora biti jasno označeno.*

d.) *Stalno ponavljanje istog materijala u ilustriranju različitih tema koje su predmet vijesti i aktualnosti može da dovede do pogrešnog razumijevanja, posebno onda kada uključuje snimke ljudi koje je moguće identifikovati.*

Arhivski materijal koji prikazuje zločine

Svaka upotreba materijala koji prikazuje zločine treba da bude predmet posebne odluke zasnovane na prosuđivanju i dobrom ukusu:

- a.) *Nije dozvoljeno koristiti arhivski materijal jednog poznatog zločina da se ilustruje drugi zločin.*
- b.) *Nije prikladno upotrebljavati slike scene zločina u najavi predstojeće istrage ili suđenja.*
- c.) *Prilikom odabira ilustrativnog arhivskog materijala, moramo izbjeći nesmotrenu i učestalu upotrebu rasnih, nacionalnih, religijskih, seksualnih i drugih stereotipa.*

Miješanje stvarnosti i dramatizacije

Novinarski programi ne smiju da kao pravilo prihvate princip miješanje stvarnosti (vizuelnih i auditivnih prikaza stvarnih događaja i stvarnih ljudi) sa dramatizovanim prikazom rasnih i istorijskih lčnosti i događaja.

U slučaju da se to dogodi, dramatizovani dio mora jasno biti identifikovan.

Satira

Prilično je dvosmislena u svom efektu pa njena upotreba u takvim programima može dovesti do zabune kod publike. Satirične sadržaje treba tretirati na način da ih publika jasno prepozna kao informacije predstavljene iz humorističkog ugla.

Poštovanje shvatanja slušalaca i gledalaca

Poštovanje dobrog ukusa

U primjeni ovih standarda naročito u pogledu jezičkog izražavanja, nasilja i seksualnog ponašanja, postojaće određen stepen odgovorne fleksibilnosti, svjesni da postoje različiti standardi koji se mogu primijeniti na različite ciljne grupe. Postoje oštre razlike oko onoga što se smatra prihvatljivim za emitovanje zavisno od društvene sredine i generacijske pripadnosti. Ne postoji konsenzus oko toga što je „protivno dobrom ukusu“, „pristojno“ ili „eksplicitno“ u prikazivanju seksualnih pitanja, na primjer.

Ono što se smatra nepristojnim u jednoj starosnoj grupi savršeno je prihvatljivo za druge.

Scene nasilja

Neće se prikazivati materijal koji odobrava, promovise ili veliča nasilje. Ove restrikcije se ne odnose na bona fide naučne, dokumentarne, dramske, umjetničke ili debatno-diskusione programe.

Scene bola i patnje

Mogu se koristiti samo onda kada je to neophodno za razumijevanje informacija važnih za publiku. Lični bol može ponekad biti programski legitimno prikazati, ali se ne smije eksplatisati radi senzacionalističkog efekta.

Scene seksa

Neće se emitovati materijal koji sadrži scene u kojima su osobe mlađe od 18 godina prikazane u seksualnim kontaktima, ili koji prikazuje eksplicitne scene seksa ili bestijalnosti, ili seksualno ponašanje kojim se degradira osoba u smislu zagovaranja određenog oblika mržnje zasnovane na polu i koje podstiče na nasilje. Sva ova ograničenja ne odnose se na bona fide naučne, dokumentarne, umjetničke, dramske materijale.

Jezik

Uvredljiv jezik se neće koristiti prije 22 časa na televiziji, ili u vrijeme kada je vjerovatno da će veliki broj djece biti u publici.

Program za odrasle

Program na televiziji koji sadrži scene nasilja, eksplicitne seksualne scene ili uvredljivi jezik koje su namijenjene odrasloj publici neće se emitovati prije graničnog vremena, koje počinje u 22 h.

Djeca u auditorijumu i program za djecu

RTB neće emitovati sadržaj koji nije podoban za djecu u terminima kada se može očekivati da djeca čine veliki dio publike. Programi za djecu moraju se pridržavati specijalnih smjernica vezanih za jezičko izražavanje, nasilje, konflikte u porodici, smrt ili moguće imitacije ovih događaja.

RTB u svojim programima namijenjenim djeci i mladima posebno će promovisati i podsticati multikulturni i multinacionalni pristup kako bi im omogućili da odrastaju u razumijevanju da je kulturna, vjerska i nacionalna različitost prirodan i pozitivan činilac crnogorskog društva.

Zdravstvena pitanja

Prije emitovanja, sve činjenice sa potencijalnim uticajem na zdravlje ljudi treba provjeriti sa medicinskim stručnjacima, čak i kada to može dovesti da kašnjenja u produkciji tog programa. RTB se striktno pridržava principa povjerljivosti podataka o pacijentima i njihovim medicinskim dosijeima. RTB ne smije, ni na koji način, povrijediti osjećanja pacijenta niti njegovo dostojanstvo.

Obavezna je da poštuje privatnost pacijentovih bližnjih i drugih rođaka. Privatnost ljudi treba da bude zaštićena i prilikom izvještavanja o prirodnim katastrofama. Krupni planovi povrijeđenih, ili na drugi način ugroženih pojedinaca treba izbjegavati kad god je to moguće.

Uputstva za gledaoce i slušaoce

Kako bi se publici pomoglo u odabiru programa, kada ti programi sadrže nasilje, scene seksa i/ili uvredljiv jezik, RTB će pružati savjetodavnu pomoć, koja će, na početku programa i kada god je to potrebno, uključivati smjernice vezane za uzrast.

Programi od posebnog interesa

Programi za nacionalne i etničke zajednice

RTB posvećuje stalnu pažnju životu pripadnika svih nacionalnih i etničkih zajednica u Budvi. U tom cilju:

- a.) RTB će podsticati, afirmisati i promovisati multikulturalnost, multikondesionalnost i multietnički sklad kao temeljne odrednice i najviše civilizacijske vrijednosti;*
- b.) RTB će prikazivati kulturne, etničke i vjerske zajednice uravnoteženo i objektivno, izbjegavajući stereotipe;*
- c.) RTB će podsticati i promovisati kulturu tolerancije multikulturalnim programskim sadržajima, obavezno uključujući najgledanije termine.*

Predstavljanje pojedinih djelova društva

RTB ima obavezu da služi svim slojevima društva.

RTB u svojim programima isključuje mogućnost diskriminacije na osnovu pola, mjesta porijekla, kulture, političkog mišljenja, socijalnog statusa, seksualne orijentacije, religijske pripadnosti, bračnog statusa ili invalidnosti.

Prikazivanje žena

Neprikladno je stvarati utisak i naglašavati da su neke aktivnosti rezervisane samo za jedan pol, a pošto za gotovo sve profesije postoje termini koji nisu seksistički, treba da koristimo te termine.

Prikazivanje invalida

Ljudi sa nedostacima treba da budu predstavljeni na pravi način u svim programima RTB, a publika treba da bude tačno i nepristrasno obaviještena i upozorena o njihovim problemima i interesima.

Posebnu pažnju treba obratiti na to da terminologija koja se koristi bude moderna i priznata od strane stručnjaka, te da se izbjegne upotreba zastarjelih, uvredljivih termina iz svakodnevnog govora.

Kada se govori o djeci sa invaliditetom, u istom kontekstu koristimo prigodnu terminologiju.

Invalidima treba omogućiti da uđu u studio gdje se programi produciraju i treba ih predstaviti u programu onako kako oni žele.

Prikazivanje seksualnih manjina

Kada se prikazuje seksualnost treba izbjegavati pojednostavljivanja, stereotipe i donošenja ličnih sudova. Ne smijemo zamijeniti homoseksualnost sa transvestizmom ili transseksualnošću.

Programi namijenjeni starijim osobama

RTB obraća posebnu pažnju na prikazivanje starijih ljudi; cilj je da se pomogne oblikovanje odgovarajućeg stava javnosti prema rastućem broju starije populacije. Ovo uključuje i programe namijenjene starijim osobama.

Djeca i maloljetnici u programima

Djeca mogu biti uključena u programe na više načina: kao glumci, intervjuisani, učesnici programa i čak, povremeno, autori programa.

Takođe, treba da poštuju interesovanja djece kao gledalaca i slušalaca programa i kada su ti programi namijenjeni specijalno njima ili generalnoj publici.

Često je potrebno tražiti pristanak roditelja, zakonskih staratelja ili škole prije intervjuisanja djece ili njihovog drugačijeg uključivanja u programe.

Novinari i drugi autori treba da pažljivo razmotre mogući uticaj program na dijete koje je u njega uključeno- na način na koji je program kreiran, kao i na uticaj koji može imati kada bude emitovan.

Kada se obrađuje opasna ili nezakonita aktivnost vezana za djecu, kao što je uzimanje droge ili prostitucija, preporučljivo je da programske timove, u njihovom kontaktu sa tom djecom, prate stručnjaci.

Kada dokumentarni programi sadrže prikaze djece uključene u nezakonitu ili asocijalnu aktivnost, njihova identifikacija može pokrenuti ozbiljna etička pitanja. Može postojati interes javnosti da se ta djeca identifikuju, ili dugoročni interesi djeteta ukazuju na potrebu da ona ostanu anonimna. Autori programa treba da se obrate svom pretpostavljenom onda kada nisu sigurni kako da izbalansiraju interese u posebnim slučajevima. Pristanak roditelja ne mora biti dovoljan razlog da se otkrije identitet djeteta ukoliko bi za budućnost djeteta bilo bolje očuvati anonimnost.

Prilikom snimanja asocijalnih ili kriminalnih aktivnosti djece, obavljenih u cilju pokazivanja prakse a ne počinilaca, opšte je pravilo da se u RTB identitet djece ne otkriva.

Intervjui sa djecom zahtijevaju posebnu pažnju. Djecu je lako navoditi na odgovore sugestivnim pitanjima.

Autori programa treba da budu oprezni u provociranju djece i da im dozvole da sami govore. Djecu ne treba unižavati niti im povlađivati.

Sve pojedinosti koje se tiču identifikacije maloljetnika na sudu, bilo u svojstvu svjedoka, optuženog ili drugog, ne treba da budu otkrivene. Ove zabrane uključuju i naziv škola i adresu. Ne smije se emitovati snimak osobe ispod 18 godina. Dijete koje je uključeno u kriminalne aktivnosti, žrtva ili svjedok, ne smije biti identifikovano.

Isto važi za suđenje o dodjeljivanju, usvajanju, starateljstvu i drugim pitanjima.

Djeca žrtve seksualnog nasilja takođe ne smiju da budu identifikovana.

Uticaji na program

Zahtjevi RTB da ne emituje materijal

Kada je materijal snimljen u skladu sa novinarskim pravilima, može se koristiti za emitovanje ukoliko se ne ispriječe preovlađajući interesi programa i ako nije bilo drugih dogovora postignutih u vrijeme snimanja.

Da bi se izvagali razlozi za zahtjev za neemitovanje materijala zbog programskih potreba moramo se osloniti na sopstveno rasuđivanje.

Ukoliko se pojave zahtjevi za neemitovanje nakon što je do snimanja materijala došlo uz pristanak sagovornika, producenti i supervizori moraju da ispituju prirodu dogovora postignutog u vrijeme snimanja.

Ukoliko je namjeravana upotreba materijala u skladu sa tim dogovorom zahtjevu za neemitovanje materijala se neće izaći u susret. Uvijek treba uložiti napor da se objasni pozicija RTB.

Veto na programski materijal od strane pozvanih učesnika u programu

Učesnici u programu se neće dati pravo veta na bilo koji dio programa.

ZAŠTITA PROFESIONALNIH STANDARDIA

U skladu sa zakonima koji važe za RTB slušaoci i gledaoci treba da se sa svojim žalbama, predlozima i sugestijama najprije obrate Komisiji za predstavke i prigovore slušalaca i gledalaca.

Ova komisija Savjeta RTB služiće se gore navedenim ciljevima i standardima kao osnovom za donošenje svojih preporuka i stavova. Preporuke i stavovi komisije objavljuju na websajtu u Biltenu RTB.

Savjet odlučuje o kršenju programskih principa i profesionalnih standarda i predlaže direktorima programa preduzimanje odgovarajućih mjera.

Reklamiranje, promocija i sponzorstvo na programima

U skladu sa Statutom RTB Savjet RTB donosi poseban pravilnik o oglašavanju i sponzorstvu na programima RTB na osnovu programskih kvota koje će propisati Savjet Agencije za radio-difuziju u skladu sa evropskim standardima.

Ostala prava, obaveze i odgovornosti novinara, urednika, drugih autora programa i organa RTB

Ostala prava, obaveze i odgovornosti novinara, urednika, drugih autora i organa RTB utvrđuju se Etičkim kodeksom koji donosi Savjet RTB.

ZAVRŠNE ODREDBE

Programski principi i profesionalni standardi RTB stupaju na snagu usvajanjem od strane Savjeta RTB Budva.

Ovaj dokument će biti dostupan javnosti u štampanoj i elektronskoj verziji i distribuiran zaposlenima.

Predsjednik Savjeta RTB
Miodrag Vučinić
